

DEGREE QUANTIFIERS IN NOMINAL AND VERBAL CONTEXT: A ROMANIAN/ENGLISH APPROACH

Laura IONICĂ
University of Pitești

Abstract: *The present research has in view a short analysis of the degree quantifiers both in nominal and verbal context. Although the class of degree quantifiers is not a homogenous one, still it contains elements with distinct properties. Adjectival degree quantifiers, complex degree quantifiers, degree quantifiers derived from classifier constructions and degree quantifiers derived from degree adverbs are to be analyzed in order to emphasize their multiple possibilities of combination.*

Keywords: *degree quantifiers, nominal and verbal context, degree adverbs*

Cuantificarea este o categorie logică gramaticalizată în limbă prin diverse cuvinte aparținând la diverse clase lexico-gramaticale: substantive (*cuplu, duzină*) și numerale (*doi, trei*) care dau informații numerice precise; substantive însoțite de un numeral : *un pahar de, un kilogram de*; pronume care dau informații în legătură cu raportul parte-întreg: *toți, câțiva, niciunul*, adjective: *numeros*; adverbe: *mult, puțin*.¹

Lucrarea prezentă are ca scop analizarea cuantificatorilor graduali și a posibilităților acestora de combinare cu elemente din sistemul nominal și verbal. În gramatica generativă se poate vorbi de existența a două poziții scalare: una graduală (poziția *g*) și una cantitativă (poziția *q*). Ambele poziții joacă un rol important atât în sistemul nominal, cât și verbal, deși au fost semnalate anumite deosebiri la nivelul fiecărui sistem în parte.

Grade și cantități în sistemul nominal

Substantivele nume de materie (masive) și cele la plural conțin o poziție scalară cantitativă, spre deosebire de substantivele numărabile la singular care sunt incompatibile cu această poziție. Un cuantificator gradual manifestă posibilitatea combinării numai cu un substantiv masiv sau la plural: *multă apă, mulți studenți*, dar **multă casă*.

Deosebirea dintre poziția graduală specifică adjectivelor și poziția scalară cantitativă din construcțiile nominale este numai o problema de reprezentare lingvistică, neavând la bază o diferență conceptuală între grade și cantități. Un adverb de tipul *teribil* corespunde unei poziții graduale, iar adjectivul *mult* se combină cu o poziție cantitativă. Singura diferență între un grad și o cantitate ar fi aceea că gradul este abstract, iar cantitatea este concretă. Astfel, se poate vorbi de un *grad de inteligență* și de o *cantitate de apă* și nu invers.

În alte contexte este greu de stabilit deosebirea între o poziție graduală și una cantitativă. În enunțuri ca: *George are mult noroc în afaceri* și *George este foarte norocos în afaceri*, diferența între cele două propoziții nu este una conceptuală, ci una sintactică. Substantivul *noroc* din construcția nominală se combină cu o poziție cantitativă, iar adjectivul *norocos* corespunde unei poziții graduale. Cele două valori sunt identice din punct de vedere conceptual, dar diferă sub aspectul reprezentării sintactice.

¹ *GLR I*, București, 2005, p.253

Tipuri de cuantificatori graduali

În studiile de specialitate, unii autori au semnalat caracterul eterogen al clasei cuantificatorilor graduali, deși aceasta cuprinde elemente cu proprietăți clar distincte. Vor fi analizate, astfel, următoarele clase: *cuantificatorii graduali adjectivali*, *cuantificatorii graduali complecși*, *cuantificatorii graduali derivați din construcțiile cu clasificatori și cei derivați din adverbele de cuantificare*.

Limba engleză prezintă o anumită tipologie în ceea ce privește aceste clase de cuantificatori. Centrele graduale de tipul: *so* (*așa de*, *atât de*) și *too* (*prea*) care selectează adjective au un rol important fiind compatibile cu cuantificatorii adjectivali de tipul *much / many* (mult/mulți) : *so much*, *too many*. Cuantificatorii complecși au la bază un centru gradual și un cuantificator adjectival încorporat: eng. *more*, fr. *plus*. Construcțiile cu clasificatori conțin de obicei un articol nehotărât : eng, *a lot*, iar ultimul tip de cuantificatori derivă din adverbe graduale precum: *extremely* (extrem), *enormously* (enorm).

Ultima clasă de determinanți implică în matricea lor semantică seme gradual cantitative care indică gradul maxim al unei cantități.¹ La alți determinanți din această serie se observă trecerea din planul cantitativ în planul gradual-calitativ, aprecierea graduală realizându-se prin seme superlative din zona calității: *formidably* (formidabil), *fantastically* (fantastic), *exceedingly* (extraordinar).

Elementul comun pentru această clasă variată din punct de vedere semantic îl constituie prezența semelor graduale, fie în zona cantității, fie în cea a calității. În cazul suprimării opoziției cantitativ-calitative, are loc transferul determinantului din sfera cantității în cea a calității și invers: *extraordinar de mult*, dar și *extraordinar de interesant*.

Cuantificatorii graduali adjectivali

Formele din limba engleză: *how*, *so*, *as*, *too*, cu echivalentele din limba română: *cât de*, *atât de*, *prea* au fost analizate de Corver (1990) și Zwarts (1992) ca centre ale unei construcții graduale care pot fi combinate doar cu adjective sau adverbe. Formulări de tipul : **so sand* sau **to sing as* nu au sens decât prin încorporarea unui adjectiv, enunțurile devenind astfel: *so much sand* și *to sing as much*. Cuantificatorii graduali adjectivali atașati unor centre graduale constituie un tip special de adjective care conțin o poziție graduală.

În română, formele: *atât de*, *cât de*, *oricât de* fac parte din clasa determinanților cantitativi nedefiniți. 'Din punct de vedere semantic aceste determinări redau o apreciere cantitativă nespecificată și apar în contexte marcate sau nu stilistic sau în construcții exclamative'.² *Cât de / Oricât de* exprimă o cantitate nedeterminată, dar considerată ca depășind o anumită limită, iar din punct de vedere sintactic apar în subordonate concesive: *Oricât de frumos s-ar comporta, tot nu reușește să mă uimească* sau în relative non-interogative: *A citit cât de bine a putut*.

În construcțiile exclamative, determinanții nedefiniți pot apărea în contexte de superlativ: *Atât de interesant a fost filmul!*, *Cât de plăcut e să te plimbi!*, iar 'în plan

¹ Dindelegan, G.P., *Sintaxă și semantică. Clase de cuvinte și forme gramaticale cu dublă natură*, București, 1992, p. 91

² Ibidem, p. 103

stilistic nedeterminarea acestora are ca efect libertatea vorbitorului de a evalua limita cantitativă a aprecierii superlative.¹

Cuantificatorii graduali complecși

În engleză, formele de comparativ *more* și superlativ *most* ale adjectivului *much* constituie în gramatica generativă clasa cuantificatorilor complecși, care, comparativ cu cei adjectivali, nu pot fi precedați de un centru gradual. Aceștia diferă de cuvintele graduale pe care le încorporează prin aceea ca pot determina atât verbe, cât și substantive datorită prezenței construcției graduale. Așadar, se poate spune *so much sand, to sing as much, more boxes*, în care prezența cuantificatorului adjectival este obligatorie pentru reperarea construcțiilor, comparativ cu formulările **so sand, *to sing as, *boxeser*, unde absența adjectivului generează enunțuri incorecte.

Alegerea unui cuantificator gradual complex în locul unui centru gradual este determinată sintactic. Centrele graduale selectează grupurile adjectivale și nu pot fi folosite în contextele altor categorii decât atunci când selecția categorială este satisfăcută de prezența unui cuantificator gradual adjectival de tipul lui *much*.

Inserarea lui *much* în construcția *so much sand* poate constitui mijlocul de realizare a cerințelor de selecție ale determinantului *so* (atât de, așa de), fără să producă vreo schimbare de interpretare.

Construcțiile cu clasificatori

O clasă diferită de cuantificatori graduali implică un tip special de construcție constând dintr-un clasificator și un articol nehotărât. Un exemplu concludent de clasificator în engleză este *a lot*, echivalentul lui *mult* din română. *A lot* poate fi atașat atât unui substantiv nenumărabil: *She has got a lot of money to spend – Ea are mulți bani de cheltuit*, cât și unui substantiv numărabil la plural: *I think a lot of persons will take part in the event- Cred că multe persoane vor participa la eveniment*.

În mod obișnuit, clasificatorii se găsesc exclusiv în contextul unui grup nominal, dar în anumite condiții aceștia pot fi transformați în cuantificatori graduali când indică o cantitate nedeterminată. Acest tip de interpretare implică incompatibilitatea unui clasificator cu un numeral cardinal. Atașarea numeralului se face doar atunci când *lot* este folosit cu sensul lui de bază *parcel* (pachet, teren, parcelă).

Posibilitatea de a întrebuița un clasificator pentru a exprima o cantitate nedeterminată constituie primul pas în procesul de transformare într-un cuantificator gradual. Clasificatorul se transformă dintr-o expresie care indică o cantitate specifică (de exemplu : *cantitatea dintr-un pachet*), într-una care redă o cantitate nedeterminată mică (*a bit*) sau mare (*a lot*).

Clasificatorii non-specifici care nu au rol de cuantificatori graduali nu se pot combina cu orice tip de substantiv. Aceștia impun de obicei anumite restricții lexicale, în ceea ce privește selecția grupului nominal. Se poate spune: *a lot of students / problems*, dar nu *a mountain / a pile of students*. În română, specificatorul *un munte de* se folosește cu sens metaforic și se poate combina cu un substantiv numărabil, colectiv sau masiv: *un munte de farfurii/datorii/nisip*, având rol cantitativ. În prezența unui substantiv cu trăsătura [+Uman], se trece de la caracterizarea cantitativă la cea calitativă: *un munte de om* (un om cu un aspect fizic impunător).

Un clasificator devine cuantificator gradual după parcurgerea mai multor etape. În prima etapă, clasificatorul care își pierde sensul concret în anumite contexte selectează un grup nominal și impune anumite restricții lexicale, iar în a doua etapă

¹ Ibidem, p. 105

acesta își pierde proprietatea de selector categorial putând fi combinat și cu alte categorii gramaticale.

În engleză, clasificatorii cu cea mai largă frecvență sunt *a lot* și *a bit*, iar în franceză *un peu* (puțin) este singurul care are forma unui clasificator, deși *peu* fără articol are rol de cuantificator adjectival.

Adverbele graduale

Limba română dispune de o serie variată de adverbe care implică în matricea lor semantică seme gradual-cantitative de tipul: *excesiv, teribil, enorm, infinit, uimitor, exagerat* etc. Unele dintre ele redau o nuanță negativă : *cumplit, oribil, crunt, jalnic* etc. Trăsătura specifică acestei clase este prezența semelor graduale care introduc determinanții fie în sfera cantității, fie în cea a calității. Ceea ce diferențiază aceste adverbe de clasele menționate anterior este imposibilitatea lor de a acționa drept cuantificatori.

Atât în română, cât și în engleză, o construcție adverbială de tipul: *enorm de – enormously* poate însoți un adjectiv gradual : *enorm de bucuros – enormously glad*, dar nu poate avea rol de cuantificator într-un context nominal sau verbal. Sunt excluse formulări precum: **enormously bags, *She went enormously to the cinema*.

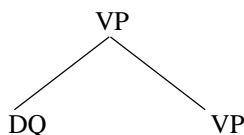
Așadar, cuantificatorii gradualii adjectivali: *much – mult* conțin un centru gradual de tipul: *so* (așa de, atât de), dând naștere unui cuantificator gradual complex: *so much* (atât de mult, așa de mult). Odată ce poziția graduală este completă, cuantificatorul gradual complex nu mai poate fi precedat de un alt centru gradual, formulările: **too most* (prea foarte mult) sau **so more* (așa de mai mult) fiind nereperate.

Construcțiile cu clasificatorul *a lot* nu se poate combina cu un centru gradual, acesta selectând numai un grup adjectival. Ultimul tip de cuantificatori, exemplificați prin: *enorm – enormously, teribil- tremendously* provin din adverbe graduale și acționează atât în sfera calității, cât și a cantității.

Cuantificatorii gradualii în context verbal

Poziția cuantificatorilor gradualii față de GV

Configurația de bază a unui cuantificator gradual adverbial poate fi ilustrată astfel:

în care poziția lineară a cuantificatorului gradual față de grupul verbal este variabilă. În franceză, de exemplu, cuantificatorul *beaucoup* poate fi așezat liber față de elementele grupului verbal, cu singura observație că nu apare la stânga verbului:

Tom voit beaucoup Alice.
Tom beaucoup a vu Alice.
Tom a beaucoup vu Alice.
Tom a vu Alice beaucoup.

Cuantificatorul gradual stă întotdeauna la dreapta verbului, precede sau succede obiectul direct și poate fi plasat fie la dreapta, fie la stânga participiului trecut sau a infinitivului. Nu același lucru se întâmplă în engleză, unde cuantificatorul gradual este poziționat de cele mai multe ori la dreapta verbului și a obiectului direct : *She saw her brother a lot*. În română, formele *mult/puțin* beneficiază de aceeași poziționare liberă în propoziție, putând fi așezate imediat după verb sau după verb și obiectul direct,

Ion o apreciază mult pe Maria.

Ion o apreciază pe Maria mult.

iar în alte contexte, când este vorba de o accentuare, cuantificatorul poate apărea la stânga verbului, mai ales în contextele marcate stilistic.

Mult o mai apreciază Ion pe Maria!

Grade și cantități în context verbal

Substantivele la plural, masivele și grupurile verbale care implică o interpretare ‘masivă’ se pot combina cu un cuantificator gradual datorită prezenței unei poziții cantitative care evidențiază proprietatea de referință cumulativă a predicatului, iar substantivele numărabile la singular și grupurile verbale cu o interpretare de singular conțin o poziție cantitativă non-graduală. Poziția graduală introdusă de Zwarts (1992) constituie o poziție scalară intrinsecă. Adjectivele graduale de tipul: *friendly* (prietenos) sau *shy* (timid) conțin o poziție graduală care le face compatibile cu un modificator gradual. Dacă cele două poziții graduale nu influențează selecția categorială în cazul cuantificatorilor graduali, pentru grupul verbal situația este diferită. Dovada deosebirii gramaticale între grad și cantitate este dată de distribuția cuantificatorilor graduali comparativ cu cea a adverbilor de cuantificare.

Adverbe de cuantificare

Acestea au o distribuție mai restrânsă, în comparație cu cuantificatorii graduali, deși la prima vedere, cele două clase par să aibă înțelesuri apropiate. În engleză, cuantificatorul *more* are o întrebuintare mai largă, față de adverbele de cuantificare care sunt folosite în contexte limitate: *more intelligent*, *more books*, dar **enormously books*, *She goes more to the theatre than her brother*, dar ** She goes enormously to the theatre*. Alte adverbe care manifestă același comportament: *terribly* - *teribil*, *outrageously* – *exagerat*, *awfully* – *groaznic* etc.

Se pot observa, astfel, proprietățile de selecție ale adverbilor de cuantificare, acestea putând satura o poziție graduală, spre deosebire de cuantificatorii graduali unde diferența dintre cele două poziții graduale este insesizabilă. Un adjectiv gradual de tipul *fat* – *gras* conține o poziție graduală și se poate combina atât cu un centru gradual : *so fat* (atât de gras), *too fat* (prea gras), cât și cu un adverb de cuantificare: *enormously/terribly fat* (enorm /teribil de gras). Centrele graduale apar numai în contextul unui adjectiv, iar distribuția lor este condiționată de selecția categorială.

Interpretarea durativă și iterativă a cuantificatorilor graduali

Formulările: *Tom has slept a lot* (Tom a dormit mult) și *Tom has visited Mary a lot* (Tom a vizitat-o pe Maria de multe ori), evidențiază cele două aspecte ale acțiunii: durativ și iterativ. În primul enunț clasificatorul *a lot* corespunde ca sens cuantificatorului adjectival *much*, marcând caracterul durativ al acțiunii, iar în al doilea enunț *a lot* este sinonim cu expresiile: *many times* (de multe ori), *often* (deseori) redând caracterul iterativ al acțiunii. Înainte de a analiza tipurile de iterație din sistemul verbal este necesară o observație legată de comportamentul cuantificatorilor graduali din sistemul nominal.

În contextul unui substantiv numărabil, cuantificatorul indică numărul obiectelor, iar în cazul unui substantiv masiv, acesta redă cantitatea materiei specificate. În sistemul verbal, interpretarea iterativă și cea durativă nu constituie trăsături intrinseci ale cuantificatorilor graduali, dar depinde de natura predicatului.

Interpretarea durativă apare în contextul unui predicat cu caracter ‘numărabil’, iar cea durativă în contextul unui predicat cu caracter ‘masiv’. În enunțul : *She goes to the theatre a lot* (Ea merge des la teatru) verbul are caracter ‘numărabil’, iar clasificatorul evaluează numărul ocaziilor în care o persoană a mers la teatru impunând, astfel, o interpretare iterativă, spre deosebire de formularea: *It snowed a lot* (A plouat mult), în care verbul are caracter durativ. Se poate vorbi de o cantitate mică sau mare de ploaie, dar nu de numărul dăților în care a plouat.

Așadar, în sistemul nominal, cuantificatorii graduali redau numărul obiectelor în cazul unui substantiv numărabil, iar în sistemul verbal interacțiunea cu un verb ‘numărabil’ atrage după sine o interpretare iterativă. Se stabilește, astfel, o strânsă legătură între cuantificatorul gradual și proprietățile numărabil sau nenumărabil specifice numelui sau verbului. Deosebirea dintre interpretarea iterativă și cea durativă depinde de proprietățile verbului și nu este rezultatul unei ambiguități lexicale a cuantificatorului gradual.

În general cuantificatorul are o interpretare constantă, contextul fiind cel care impune o analiză diferită. Clasa cuantificatorilor graduali constituie o clasă eterogenă manifestând diverse posibilități de combinare atât în sistemul nominal, cât și verbal.

Bibliografie

- Berry, R., *Determiners and Quantifiers*, Collins Cobuild, 1997;
Bolinger, D.L., *Degree Words*, The Hague, 1972;
Ciompec, G., *Morfosintaxa adverbului românesc, Sincronie și diacronie*, București, 1985;
Doetjes, J., *Quantifiers and Selection; One distribution of Quantifying Expressions in French, Dutch and English*, Holland Institute of generative Linguistics, 1965;
Dindelegan, G.P., *Sintaxă și semantică. Clase de cuvinte și forme gramaticale cu dublă natură*, București, 1992;
Găitănanu, M., *Adjectivul în limba română – structură și evoluție*, Pitești, 2002;
Lüder, E., *Procedee de gradație lingvistică*, Iași, 1996.